YANGI O‘ZBEKISTONDA TA’LIM SIFATI ORQALI KADRLAR SALOHIYATINI YUKSALTIRISHNING MA’NAVIY-AXLOQIY ASOSLARI

Ismadiyorov Abdug‘ffor Abdujabborovich
IIV Akademiyasi Xizmat psixologiyasi va kasbiy madaniyati kafedrasi o‘qituvchisi
Aliqulov O‘ktam Yusupovich
IIV Akademiyasi Xizmat psixologiyasi va kasbiy madaniyati kafedrasi katta o‘qituvchisi
Abdullayev Sardorbek Usmonxudjayevich
IIV Akademiyasi Xizmat psixologiyasi va kasbiy madaniyati kafedrasi dotsenti, sotsiologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori

Annotatsiya. Mazkur maqolada Yangi O‘zbekiston sharoitida professional ta’lim tizimi orqali kadrlar salohiyatini yuksaltirishning falsafiy hamda ma’naviy-axloqiy asoslari kompleks tahlil qilinadi. Inson kapitalini rivojlantirish, ta’lim va mehnat bozori o‘rtasidagi uyg‘unlik, shaxsning kasbiy va ma’naviy kamoloti masalalari sotsiologik va falsafiy yondashuvlar asosida yoritiladi. Tadqiqot natijasida professional ta’lim tizimining ijtimoiy institut sifatidagi roli va uning jamiyat taraqqiyotidagi ahamiyati ilmiy asoslab beriladi.

Kalit so‘zlar: professional ta’lim, kadrlar salohiyati, ma’naviy qadriyatlar, inson kapitali, mehnat bozori, ijtimoiy rivojlanish.

Yangi O‘zbekiston taraqqiyot bosqichida inson kapitalini rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida namoyon bo‘lmoqda. Bu borada professional ta’lim tizimi jamiyatda iqtisodiy samaradorlikni oshirish, ijtimoiy barqarorlikni ta’minlash hamda yoshlarni mehnat bozoriga tayyorlashning muhim mexanizmi sifatida alohida ahamiyat kasb etadi.

Prezident Sh.M. Mirziyoyev ta’kidlaganidek: *“Yoshlarimizning zamonaviy bilim va kasb-hunarlarni egallashi, ularning jamiyatda munosib o‘rin topishining eng muhim omilidir”*. Ushbu yondashuv professional ta’limni nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy-falsafiy kategoriya sifatida o‘rganishni taqozo etadi.

Mazkur jarayonda kadrlar salohiyatini oshirish faqat kasbiy bilim va ko‘nikmalar bilan cheklanib qolmay, balki shaxsning ma’naviy-axloqiy shakllanishi bilan uzviy bog‘liq holda amalga oshirilishi zarur.

Professional ta’lim tizimining rivojlanishi falsafiy jihatdan insonning ijtimoiy mohiyatini ro‘yobga chiqarish bilan bog‘liqdir. Inson mehnat faoliyati orqali nafaqat moddiy ne’matlar yaratadi, balki o‘zining ijtimoiy ahamiyatini ham namoyon etadi. Shu sababli, kasbiy ta’lim jarayoni shaxsning ichki dunyosi, qadriyatlari va axloqiy mezonlari bilan uyg‘un holda tashkil etilishi lozim.

Ma’naviy-axloqiy yondashuv nuqtai nazaridan qaralganda, professional ta’lim tizimi quyidagi vazifalarni bajarishi zarur:

- shaxsda mehnatga nisbatan mas’uliyat hissini shakllantirish;
- halollik, vijdonlilik va kasbiy etikani rivojlantirish;
- ijtimoiy foydali faoliyatga yo‘naltirish.

Zamonaviy ilmiy qarashlarga ko‘ra, inson kapitali jamiyat taraqqiyotining asosiy drayveri sifatida e’tirof etiladi. T.Shults va G.Bekker kabi iqtisodchilar inson kapitalini bilim, ko‘nikma va malakalar yig‘indisi sifatida talqin etib, uning iqtisodiy o‘sishdagi rolini asoslab bergan.

Ijtimoiy-psixologik, falsafiy nuqtai nazardan qaralganda esa, professional ta’lim insonning o‘zini anglash, o‘z imkoniyatlarini ro‘yobga chiqarish va jamiyatdagi o‘rnini belgilash vositasi hisoblanadi. Bu jarayonda ta’lim faqat bilim beruvchi tizim emas, balki **shaxsni ijtimoiylashtiruvchi va qadriyatlarni shakllantiruvchi institut** sifatida namoyon bo‘ladi.

Bugungi kunda mehnat bozorining kon’yunkturasi tez o‘zgarayotgan bir sharoitda, faqat texnik bilimlarga ega bo‘lgan kadrlar emas, balki moslashuvchan fikrlashga ega, ma’naviy yetuk shaxslar talab etilmoqda. Bu esa professional ta’lim tizimini faqat bilim beruvchi tizim emas, balki shaxsni shakllantiruvchi ijtimoiy institut sifatida ko‘rishni taqozo etadi.

Professional ta’lim tizimida kadrlar salohiyatini yuksaltirish faqat texnik bilimlar bilan cheklanmaydi. Shaxsda quyidagi sifatlarni shakllantirish muhim hisoblanadi:

- mas’uliyatlilik
- halollik
- kasbiy etikaga rioya qilish
- ijtimoiy faollik

E.Dyurkgeym ta’kidlaganidek, ta’lim tizimi jamiyatning axloqiy normalarini avloddan-avlodga uzatuvchi asosiy institutlardan biridir. Shu bois, professional ta’lim tizimida ma’naviy komponentning yetarli darajada integratsiyalanmaganligi bitiruvchilarning nafaqat kasbiy, balki ijtimoiy moslashuviga ham salbiy ta’sir ko‘rsatadi.

Bugungi kunda mehnat bozori kon’yunkturasi tez o‘zgarib borayotgan bir sharoitda ta’lim tizimining moslashuvchanligi muhim ahamiyat kasb etmoqda. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, bitiruvchilarning ish bilan ta’minlanish darajasi ko‘p jihatdan ularning kasbiy tayyorgarligi va mehnat bozori talablariga mos kelishi bilan belgilanadi.

D.Keyns nazariyasiga ko‘ra, bandlik darajasi iqtisodiy faoliyat bilan uzviy bog‘liq bo‘lsa, neoklassik yondashuvda mehnat bozori muvozanati ishchi kuchining moslashuvchanligi orqali ta’minlanadi. Bu esa professional ta’lim tizimini mehnat bozori bilan uyg‘unlashtirish zarurligini ko‘rsatadi.

Shuningdek, ta’lim va mehnat bozori o‘rtasidagi uyg‘unlikning yetarli darajada ta’minlanmaganligi bitiruvchilarning bandligiga salbiy ta’sir ko‘rsatmoqda. Bu holatni bartaraf etishda nafaqat iqtisodiy, balki ma’naviy omillarni ham inobatga olish muhimdir.

Sotsiologik nuqtai nazardan professional ta’lim tizimi quyidagi funksiyalarni bajaradi:

- ijtimoiylashuv funksiyasi
- iqtisodiy funksiya
- madaniy funksiya
- stratifikatsion funksiya

T.Parsons ta’kidlaganidek, ta’lim tizimi jamiyatda rollarni taqsimlash va ijtimoiy tenglikni ta’minlashda muhim rol o‘ynaydi. Shu nuqtai nazardan, professional ta’lim tizimi bitiruvchilarni mehnat bozoriga tayyorlash orqali ularning ijtimoiy maqomini belgilashga xizmat qiladi.

Kadrlar salohiyatini yuksaltirishda quyidagi yo‘nalishlar muhim ahamiyat kasb etadi:

ta’lim jarayonida ma’naviy tarbiya komponentini kuchaytirish;

kasbiy etikani o‘qitish;

yoshlarni mehnat qadriyatlariga yo‘naltirish;

ijtimoiy mas’uliyatni shakllantirish zarurdir.

Xulosa qilib aytganda, professional ta’lim tizimi orqali kadrlar salohiyatini yuksaltirish jarayoni kompleks yondashuvni talab etadi. Bu jarayonda falsafiy va ma’naviy-axloqiy omillar muhim o‘rin tutadi. Zamonaviy sharoitda raqobatbardosh kadrlar tayyorlash uchun ta’lim tizimi nafaqat bilim beruvchi, balki shaxsni har tomonlama rivojlantiruvchi institut sifatida faoliyat yuritishi zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1.Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi.
2.Becker G. Human Capital.
3.Schultz T. Investment in Human Capital.
4.Durkheim E. Education and Sociology.
5.Parsons T. Social System.
6. O‘zbekiston Respublikasi “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni.